

Ústav tvorby a ochrany krajiny LDF MZLU v Brně

KRAJINNÁ REKREOLOGIE

přednáška č. 1 – úvod do problematiky

**CO JE TO
INTEGROVANÉ VYUŽÍVÁNÍ
KRAJINNÉHO PROSTORU?**

ČÍM SE ZABÝVÁ KRAJINNÁ REKREOLOGIE?

KRAJINNÁ REKREOLOGIE - NÁPLŇ PŘEDMĚTU

1. Rekreační jevy jako společenský jev, třídění rekreace a aktivit realizovaných v krajině.
2. Cestovní ruch jako forma rekreace, společenský význam. Rajonizace ČR z hlediska cestovního ruchu.
3. Metody analýz a hodnocení krajiny z hlediska zdravotně-hygienických a sociálně-rekreačních účinků.
4. Vliv krajinných prvků LPF a ZPF na lidský organizmus. Regenerace organismu, duševní a fyzické účinky.
5. Rekreační zátěž krajiny, kapacita, přípustné impakty, rekreační potenciál, rekreační efekty.
6. Vlivy prostředí, alergenní vegetace, záporné vlivy. Deteriorizace krajiny rekreací, dopady činností, metody hodnocení, klasifikace.
7. Rekreační specifika lesní a vodní krajiny.
8. Technické a biologické úpravy krajiny pro rekreační, regenerační a terapeutické využití.
9. Stimulace prostředí pro fyzické rekreační aktivity. Atraktivita území.
10. Řízení rekreačních aktivit, legislativa. Ochranná a nápravná opatření proti škodám rekreací

DOPORUČENÁ LITERATURA

1. DOUGLAS, R.W. , Forest recreation, Pergamon Press, London,1995
2. FORET, M. Možnosti městského a venkovského cestovního ruchu v České republice. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2005. sv. 53, č. 3, s. 25–33.
3. FORET, M., TURČÍNKOVÁ, J. *Cestovní ruch*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2005
4. KYSILKOVÁ, B., PAVLÍČKOVÁ, H. Metodické přístupy k analýze udržitelného regionálního rozvoje se zaměřením na agroturistiku. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2006. sv. 54, č. 3, s. 159–166.
5. POLENO, Z., Příměstské lesy, SZN, Praha, 1985.
6. **SCHNEIDER, J., FIALOVÁ, J., VYSKOT, I.: Krajinná rekreologie, LDF MZLU v Brně. 2008**
7. **SCHNEIDER, J., FIALOVÁ, J., KOTÁSKOVÁ, P., VYSKOT, I.: Krajinná rekreologie II, LDF MZLU v Brně 2009**
8. SUPUKA, J., VREŠTIAK, P. Základy tvorby parkových lesů, VEDA, 1984
9. VYSKOT, I. Rekreční funkce příměstských lesů, Metodologie a standardy, MŽP SR, 2001.
10. Kolektiv: Národní lesnický program II

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. <http://utok.mendelu.cz/node/140>
2. <http://utok.mendelu.cz/node/117>
3. www.mmr.cz
4. <http://ucr.uhk.cz/>
5. www.czechtourism.cz
6. <http://www.lesy-cr.cz/cs/turiste-a-pratele-prirody/lesy-a-rekreace/informacni-system-v-lese.ep>
7. www.kct.cz
8. <http://www.kr-jihomoravsky.cz> a www stránky dalších krajů
9. www.cemba.cz
10. <http://www.strukturalni-fondy.cz/>
11. www.golfenvironment.org www.bestcourseforgolf.org www.sgeg.org.uk
12. <http://www.eceat.cz>

ZÁKLADNÍ POJMY

Rekreologie - vědní disciplína, která zkoumá rekreování (znovuvytvoření, osvěžování, zotavování) → předmětem studia rekreologie je rekreace

Rekreace - činnost člověka (v krajinném prostředí), kterou realizuje ve svém volném čase a která slouží regeneraci jeho fyzických a duševních sil a uspokojení jeho osobních zájmů

Volný čas - doba, kdy člověk koná činnosti podle své vůle takovou intenzitou, aby si odpočinul, bez záměru produktivity pro prospěch společnosti

Cestovní ruch - spektrum činností, zahrnující cestování, jeho podpůrné aktivity a setrvání lidí mimo místo obvyklého pobytu zpravidla do doby kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, pracovních aktivit

ZÁKLADNÍ POJMY

Rekreační dostupnost území - vzdálenost místa rekreace vzhledem k jejímu časovému omezení

Rekreační atraktivita území - souhrn rekreačně vysoce vhodných přírodních, historických, kulturních a sociálních podmínek území.

Rekreační kapacita - únosnost krajiny podle jejího rekreačního zatížení.

Rekreační potenciál území - souhrn ekologických, vegetačních, kulturních a sociálních faktorů určujících maximální schopnosti působení území na rekreační aktivity člověka.

Rekreační efekt území - míra (stupeň) využití potenciálních rekreačních schopností území

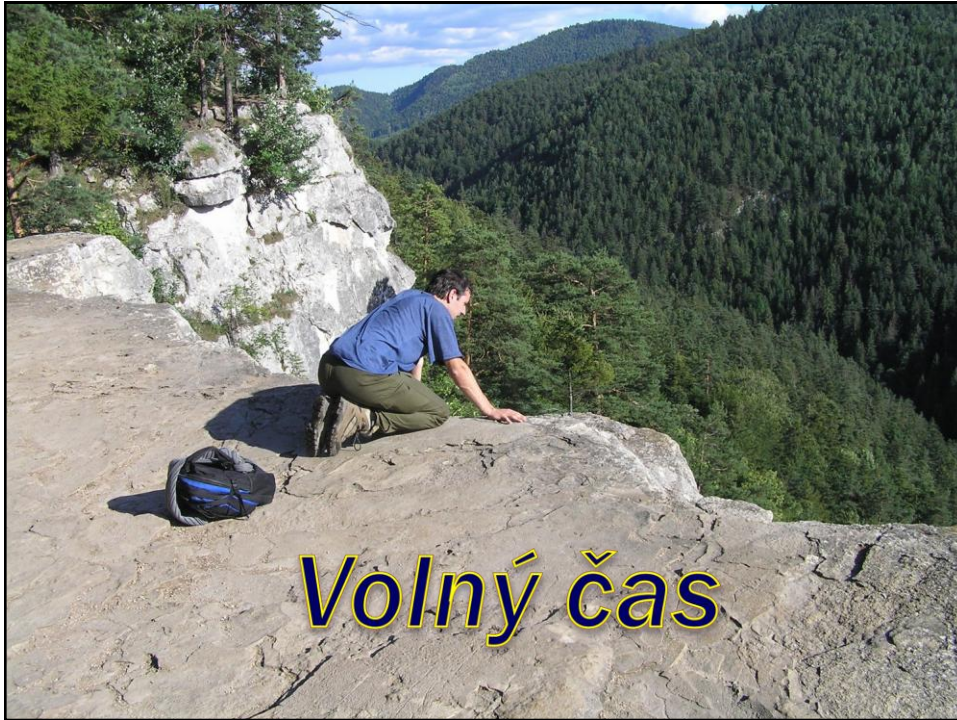
REKREOLOGIE A JEJÍ POZICE MEZI VĚDAMI

- ✘ Nejtěsnější vztah má s těmito vědami a obory:
  - + geografii,
  - + ekonomikou,
  - + politikou,
  - + medicínou,
 a historií, filozofií, sociologií, kulturou, náboženstvím, právem, psychologii, pedagogikou, urbanismem...

- ✘ Z tohoto výčtu vyplývá, že rekreologie může být zkoumána z mnoha různých pohledů, podle toho jaká věda je na ní zainteresovaná.

POSTAVENÍ KRAJINNÉ REKREOLOGIE V RÁMCI VV OBORŮ A PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ

Lesnictví	Rekreologie	Cestovní ruch	Turismus	Sport
Psychologie				(Eko)Agroturistika
Sociologie				Ekonomika
TOK				Rozvoj venkova
Historie				Dotace
Filozofie				Estetika
Architektura				Medicína (zdravověda)
Legislativa				Alternativní medicína
Územní a krajinné plánování		Environmentalistika		

KRAJINNÁ REKREOLOGIE

VOLNÝ ČAS

Za klasika sociologie volného času je považován **Joffre Dumazedier**
(1915 - 2002)

- ✦ Dumazedier určil nezbytné **podmínky vzniku volného času**:
  - + Činnosti ve společnosti se již neřídí povinnostmi uloženými komunitou. Člověk má právo si zvolit zaměstnání – práci, stejně jako způsob trávení volného času. Nesmíme však opomenout sociální determinismus, který tuto volbu zřejmě ovlivňuje.
  - + Pro moderní společnost platí, že je profesionální práce ovlivněna vůlí člověka, nikoli podle přírody. Volný čas je tedy snadno od práce oddělitelný.
- ✦ Volný čas je část mimopracovní doby, osvobozený od času přesčasové práce a dojíždění na místo pracoviště (čas vázaný).
  - + Volný čas však zahrnuje osobní biologické potřeby (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti)
- ✦ Volný čas osvobozuje od únavy, odstraňuje fyzické nebo nervové poruchy vyvolané napětím, výkonem povinností a zejména práce

3 základní funkce volného času:

1. odpočinek, zotavení, reprodukce pracovní síly

3 základní funkce volného času:

2. rozptýlení, zábava, rozptýlení, kompenzace, únik z monotónnosti práce

3 základní funkce volného času:

3. rozvoj osobnosti fyzický, kulturní, sociální

VOLNÝ ČAS

✗ Volnému času přisuzuje Dumazedier tyto **vlastnosti**:

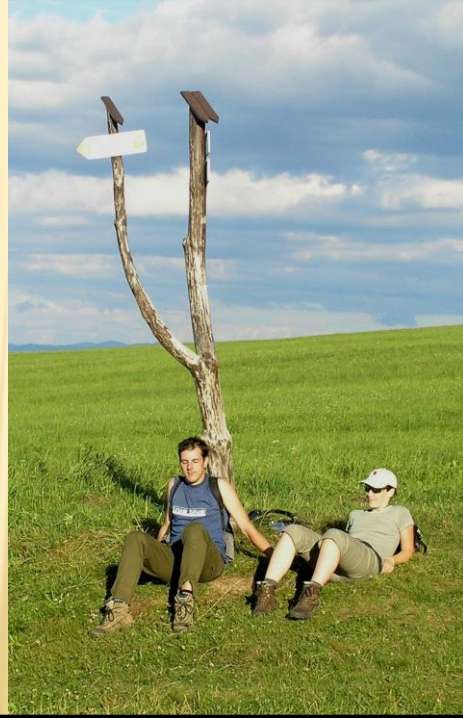
1. Volný čas je svobodnou volbou, osvobozuje jej od povinností určitého druhu
2. Stejně jako každá jiná činnost podléhá determinujícím faktorům ve společnosti
3. Podléhá závazkům a pravidlům plynoucím ze skupin a zařízení (stanovy SK)
4. Volný čas znamená osvobození od závazků společenských zařízení (instituce rodinné, občanské, duchovní)
5. Stanou – li se volnočasové aktivity profesionální povinností, měří se podstata aktivity, ačkoli se nemění technický obsah činnosti (amatér se stane profesionálem, rekreační vyjížďka cyklisty na kole s přáteli)
6. Volný čas je nezainteresovaný, nemá žádný utilitární, přesvědčovací, ideologický, politický, duchovní cíl. Neslouží žádnému společenskému ani materiálnímu cíli, i když je materiálně a sociálně determinován.
7. Pokud je čas částečně zaměřen na nějaký zistný cíl, utilitární nebo angažovaný je volným časem jen částečně → **polovolný čas**

VOLNÝ ČAS

Dumazedier rozčleňuje převládající činnosti ve volném čase do 5-ti kategorií:

1. činnost manuální
2. činnosti fyzické (sportovní, cestovní, turistika)
3. činnosti estetické
4. činnosti intelektuální
5. činnosti sociální
6. spotřební (dnes, doplněná)

VOLNÝ ČAS

Stejně jako všechny činnosti člověka, je také činnost v rámci trávení volného času determinovaná a **limituje** tak částečně svobodu, která je stěžejní při definici volného času.

- ✘ Z obecných faktorů, jsou to:
  - ✘ **geografické prostředí**
  - ✘ **stupeň rozvoje společnosti**

- ✘ Dále pak charakteristiky jedince:
  - ✘ **Sociální status** – pohlaví, věk, zdravotní stav, rodinný stav, vliv rodinného prostředí, tradice kultury,
  - ✘ **Socioekonomický status** – místo bydliště, vzdělání, profese, kvalifikace, ekonomicko materiální zajištění, podíl na moci,
  - ✘ **Osobnostní charakteristika** - hodnotová orientace jedince, psychika, temperament, struktura zájmů.

VOLNÝ ČAS

✘ Upravená definice volného času podle Dumazediera:

„Volný čas je komplex mimopracovních aktivit i společenských závazků, jimiž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.“

REKREACE

- ✘ Slovo rekreace pochází z latinského „creare“, což znamená tvořit. Předpona „re“ značí vratný charakter a z toho plyne, že „rekreace“ je nové tvoření nebo lépe: znovustvoření.
- ✘ Samotný význam slova nabádá jedince k
  - + čínorodému a rozvíjejícímu způsobu využití volného času ve smyslu harmonického rozvoje osobnosti v somatické, psychické a psychosociální oblasti, přičemž intenzita a míra uspokojování potřeb závisí čistě na vůli a motivaci jedince.

SPOLEČENSKÝ VÝZNAM REKREACE

Sociologický

- ✘ Primární – regenerace duševních a fyzických sil jedince jako člena společnosti
- ✘ Sekundární – prostřednictvím cestovního ruchu či realizace rekreačních aktivit
  - ✘ rozvoj služeb – ekonomické ukazatele (zaměstnanost etc.)
  - ✘ regionální rozvoj

Environmentální

- + rozvoj infrastruktury – dopady na krajinu (kladný i záporný)

TYPIZACE REKREACE PODLE ČASOVÝCH KATEGORIÍ

- a) *krátkodobá rekreace* (max. 3 dny, dopravní čas max. 25 % rekreačního času)
- + každodenní (popracovní, 2-3 hod.)
  - + polodenní (víkendová)
  - + jednodenní (víkendová)
  - + vícedenní (1-3 dny)
- b) *dlouhodobá rekreace* (více jak 3 dny, dovolenkového charakteru, není vázána dopravní vzdáleností a časovou dostupností).

TYPIZACE REKREACE PODLE PROSTOROVÝCH KATEGORIÍ

- ✘ příměstská (každodenní až jednodenní)
- ✘ ve volné krajině (krátkodobá i dlouhodobá)
- ✘ středisková (rekreační oblasti a zařízení)
- ✘ pobytová individuální (chatová, chalupářská apod.)

TYPIZACE REKREACE PODLE DRUHU ČINNOSTÍ

- ✘ procházky a klidový odpočinek
- ✘ pohybová rekreace
- ✘ rekreační sportování
- ✘ myslivost a rybaření
- ✘ sběr přírodnin

FUNKČNÍ DEMOGRAFICKÉ A ÚZEMNĚ TYPIZAČNÍ POŽADAVKY PŘÍMĚSTSKÉ REKREACE

Územní ukazatele

Plošná výměra zeleně v příměstském rekreačním prostoru	45 - 80 m ² /obyv.
Výměra ploch v zájmovém území rekreačního centra	od 300 - 200 m ² /návšť.
Zóna ticha	nad 1000 m ² /návšť.
Vzdálenost mezi klidovou zónou (funkč. zóna III. kategorie) a zónou aktivní rekreace (funkč. zóna I., II. kategorie)	min. 300 m

Ukazatele vybavenosti

Travnaté plochy pro hry	0,6 m ² /návšť. rekr. centra cca 15 m ² /hráče
Travnaté odpočinkové plochy	10 - 20 m ² /odpočívajícího
Hřiště a plochy pro míčové a jiné hry	cca 1 m ² /návšť. rekr. centra
Pláž	6 - 8 m ² /uživatele
Procházkové chodníky	200 m/osobu
Stojatá voda pro vodní sporty	20 - 30 m ² /návšť. centra
Voda vyhrazená na koupání	2,2 - 2,6 m ² /návšť. centra 4 - 6 m ² /koupajícího se
Poměr vodní plochy k ploše určené k odpočinku	1 : 5
Cvičná lyžařská louka	cca 40 m ² /návšť. plochy
Sáňkařský svah	cca 40 m ² /návšť. plochy
Plocha na táboření	cca 20 - 30 m ² /návšť. plochy

MODIFIKAČNÍ FAKTORY LIMITNÍCH POŽADAVKŮ PŘÍMĚSTSKÉ REKREACE

Faktor	Charakteristika sídla	Změna základního plošného normativu příměstské rekreační zeleně v %
Hustota osídlení	a) počet obyvatel nad 200/ha b) počet obyvatel do 200/ha	+ 10 0
Stupeň znehodnocení živ. prostředí průmyslem	a) bez průmyslu, resp. s průmyslem v menší míře znehodnocujícím životní prostředí města (místní podniky, dílny apod.) b) s průmyslem středně znehodnocujícím živ. prostředí města (např. menší chemické, hutní a strojní podniky) c) s průmyslem značně znehodnocujícím životní prostředí města (těžký chemický hutní průmysl, tepelné elektrárny, cementárny apod.)	0 + 5 + 10

MODIFIKAČNÍ FAKTORY LIMITNÍCH POŽADAVKŮ PŘÍMĚSTSKÉ REKREACE

Faktor	Charakteristika sídla	Změna základního plošného normativu příměstské rekreační zeleně v %
Velikost sídelního útvaru	a) 300 000 obyvatel a více b) od 100 000 - 300 000 obyv. c) od 30 000 - 100 000 obyv. d) od 10 000 - 30 000 obyv. e) do 10 000 obyv.	+ 15 + 10 + 5 0 - 5
Nedostatek městské zeleně	Nedostatek městské zeleně v porovnání s normovanou rozlohou sídelní aglomerace	dvojnásobek % deficitu (max. 60 % celkového součtu všech odchylek, vyplývajících z uvedených 5 faktorů)
Kvalita přírodního prostředí v příměstské oblasti	a) lesnatost okolí do 15 % b) lesnatost okolí do 25 % bez atraktivních přírodních prvků c) lesnatost okolí do 25 % s atraktivními přírodními prvky, nebo lesnatost do 35 % bez atraktivních přírodních prvků d) lesnatost okolí nad 45 %	+ 10 + 5 0 - 5

LIMITNÍ PLOŠNÉ PARAMETRY (PŘÍMĚSTSKÉ) REKREACE

Typ přírodního prostředí	Max. počet osob na ha	m ² na osobu
Zemědělská krajina	2 - 3	3 350 - 5 000
Hospodářský les		
–na okraji do hloubky 50 m	10	1 000
–do hloubky přes 50 m	5	2 000
Rekreační les		
–na okraji do hloubky 50 m	100	100
–do hloubky přes 50 m	10 - 25	1 000
Městský parkový les	50	200
Rekreační louka	50	20
Neupravená louka na okraji lesa do 50 m	200	50
Hřiště, sportovní plochy	250	40
Pobřežní plochy, pláže	1 000	10
Pobřežní plochy neupravené	330	30

CESTOVNÍ RUCH

- × **Cestovní ruch - mnohostranné odvětví**, které zahrnuje zejména dopravu, turistická zařízení poskytující ubytování a stravování, další infrastrukturu cestovního ruchu
- × Definice Světové organizace cestovního ruchu (WTO):
  - + *Cestovní ruch je činnost lidí spočívající v cestování a pobytu mimo místo jejich obvyklého pobytu do doby kratší jednoho uceleného roku za účelem využití volného času, obchodu a za jinými účely*

SPECIFICKÉ RYSY CESTOVNÍHO RUCHU

Specifické rysy cestovního ruchu ovlivňují celý mechanismus trhu cestovního ruchu, jeho jednotlivé složky a vztahy mezi nimi.

1. vysoká míra závislosti na přírodních a kulturně historických atraktivitách. Tyto atraktivity jsou místně vázány, nelze je přemístit, spotřebitel se přemísťuje za atraktivitami do místa jejich výskytu
2. ekonomické využití atraktivit cestovního ruchu se většinou děje formou poskytování služeb, služby cestovního ruchu mají pomíjivý charakter a nelze je skladovat
3. tvorba, realizace a spotřeba služeb je v cestovním ruchu místně i časově spojena,

SPECIFICKÉ RYSY CESTOVNÍHO RUCHU

Specifické rysy cestovního ruchu ovlivňují celý mechanismus trhu cestovního ruchu, jeho jednotlivé složky a vztahy mezi nimi.

4.uspokojení potřeb i samotná spokojenost účastníků cestovního ruchu má vysokou míru subjektivního vnímání a posuzování, místní a časové oddělení nabídky, poptávky a spotřeby produktu cestovního ruchu,

5. vysoká míra sezónnosti,

6.významný vliv mimoekonomických faktorů (např. přírodní katastrofy, válečné konflikty, terorismus aj.)

7. trh cestovního ruchu má mezinárodní charakter

